

Vääna raamatukogu

Vääna raamatukogu on üle saja aasta vana. Enne uuendust tegutses see mõisa teisel korrusel, kuhu viis kitsas trepp, ning kogu teenust vedas üks raamatukoguhoidja. Täna asub raamatukogu esimesel korrusel ja on valla kõige ligipääsetavam. Seal toimuvad kontserdid, näitused ja töötoad ning laenutuste arv kasvab.

Koos kogukonnaga sõnastasime raamatukogu uue rolli. Selle põhjal kujundasime teenused ja ruumiplaani, mis võeti ehitushanke lähteülesande aluseks.

Tellija

Harku Valla Raamatukogud, Harku vald

Teenusedisain

Velvet

Disainiprotsess

Aprill – august 2024

Raamatukogu avati

7. oktoober 2025

Projekti toetas Rahvaraamatukogude kiirendi programm

Kõige rohkem jäi meelde see, kuidas nad hingeldasid

Projekti alguses kordus Väänas üks vaatepilt. Vanem proua ronis mööda mõisa tall-töllakuuri kitsast treppi teisele korrusele. Kohale jõudes pidi ta enne hinge tõmbama. Alles siis läks ta raamatukoguhoidjaga juttu ajama. Ta tuli sinna sama palju vestluse kui raamatute pärast.

Raamatukogu oli eriti oluline neile, kellel oli sinna kõige raskem pääseda. Väljast polnud näha, et majas üldse raamatukogu on.

Vääna piirkond muutub kiiresti: neljateistkümnes külas elab üle 5000 inimese ning juurde kolib noori peresid. Sajandale sünnipäevale lähenevat raamatukogu vedas üks armastatud töötaja. Lahtiolekuajad olid lühikesed ja ettearvamatud. Kooli kõrval asuvat ruumi tajuti pigem laste kohana, mistõttu täiskasvanud ei tundnud, et see oleks ka neile. Meeskond nägi raamatukogul suuremat rolli, kuid tal puudus raamistik, millest alustada.

Varasemad lahendused — parem silt ja väike remont — ei vastanud põhiküsimusele: **milleks see raamatukogu olemas on?**

Vana raamatukogu oli hubane, kuid kitsas: raamatukoguhoidja laud oli raamatuid täis, sissepääsu jagati kooli võimlaga ja kingad jäid ukse ette.

14

küla teeninduspiirkonnas

5000+

elanikku

1

raamatukoguhoidja

Teenused algavad rollist

Klient palus meil teenusedisaini abil Vääna raamatukogu teenuseid arendada ja pakkuda välja ruumiplaan. Meie uuring näitas kiiresti, et küsimus ei ole ainult selles, kuidas muuta laenutamine sujuvamaks. Kõigepealt tuli uuesti mõtestada, milleks raamatukogu muutuvaks kogukonnas olemas on.

Puudu oli ühine alus otsustamiseks: **kelle jaoks raamatukogu on, millist väärtust see loob ning kuidas peaksid seda rolli toetama teenused, programm, ruum, kommunikatsioon ja töötajate töö. Vastust otsisime koos kogukonnaga.**

Meie ülesandeks sai luua kontseptsioon, mille järgi saab teha nii igapäevaseid valikuid kui ka pikaajalisi ruumiotsuseid. Alustasime rollist, mitte ruumist. Vastasel juhul oleksime ehitanud vana arusaama lihtsalt uude ruumi.

PROJEKTI EESMÄRK, MEIE TÄIENDUSES

Mõtestada raamatukogu teenused ja kogemus ümber kogukonna südameks, et laiendada lugejaskonda ning olla kutsuv paik nii kohalikele kui ka külastajatele.

Neli alaeesmärki

- Suurendada raamatukogu nähtavust kogukonnas
- Parandada ligipääsu ja kättesaadavust
- Kõnetada erinevaid kasutajarühmi
- Anda raamatukogule kogukonna eestvedaja roll

Enne kui joonistasime, kuulasime seitsme küla elanikke

Me ei tahtnud piirduda meeskonna senise teadmisega. Tegime seitse **poolstruktureeritud süvaintervjuud** 17–85-aastaste Vääna, Viti, Vahi, Vaila, Adra, Liikva ja Sõrve elanikega. Rääkisime nii kasutajate kui ka mittekasutajatega. Lisaks **korraldasime kogukonna fookusgruppe, vestlesime meeskonnaga ja vaatlesime raamatukogu eri kellaaegadel.**

Uurisime ka raamatukogusid, mis ei paku inimestele ainult teenuseid, vaid annavad neile võimaluse ise midagi luua: Oslo asjade raamatukogu, Helsingi Oodi ja maker-ruumid. Kuldse Ringi abil **sõnastasime väärtuspakkumise.** Eraldi kaardistasime teenused, alternatiivid ja ligipääsetavuse takistused.

Selgus, et ka meeskonnas oli raamatukogu väärtusest mitu arusaama. Ühine vastus tuli alles leida.

Laua ümber olid korraka raamatukogu, vald ja maakonnaraamatukogu: direktor Liia Rebane, peavarahoidja Lembi Oper, arendusosakonna juhataja Ülle Harak, haridus- ja kultuuriosakonna juhataja Regina Multram, nõukogu liige Maris Viisileht ning Harju Maakonnaraamatukogu pearaamatukoguhoidja Jandra Peegel. Sidusrühmadena kaasasime kooli, lasteaia, noortetoa ja Vääna Seltsi.

„Raamatukogu on ka koht, mis inimesi ühendab, sest ilma selleta me näiteks poleks teiega muidu kohtunud, aga me oleme siin kõik raamatukogu pärast.”

Intervjueeritav, kasutajauuring 2024

Uuringus eristus **kuus kasutajaprofiili**. Nende põhjal lõime kuus personat koos kogemustekondadega: õpilane, kaugtöötaja, kultuurihuviline, õpetaja, väikelapse vanem ja kirglik lugeja. Iga persona jaoks sõnastasime väärtuspakkumise, mille järgi hilisemaid ideid hinnata.

Joosep

Toomas

Eevi

Aivi

Lore

Karin

Kolm asjaolu, mis selgusid uuringus

Ligipääsetavus ei olnud kaldteede küsimus

Trepp oli päris probleem, kuid mitte ainus. Inimesi hoidsid eemal ka **ettearvamatud lahtiolekuajad, segane info** ja tunne, et ruum pole neile mõeldud, kui kõrval pole väikest last.

Seepärast soovitasime lahendusi, mis ei sõltu ühe inimese tööajast: **ID-kaardiga sissepääsu, iseteeninduskioskit, välist tagastuskappi ja ruumide broneerimist.**

Kogukonnas oli kaks vastandlikku ootust

Arvamused fookusgruppides lahknesid. Ühed soovisid töö- ja kodanikuruumi. Teised kartsid, et uus roll viib raamatukogu kirjandusest eemale ning et **väike meeskond ei suuda uusi lubadusi täita.**

Me ei valinud üht poolt. Kirjandus ja kohalik ajalugu jäid uute teenuste kõrval sama oluliseks. Vabatahtlike võrgustik pidi aitama väikese meeskonna võimalusi laiendada.

Oskused olid olemas, taristu mitte

Inimestel oli, mida õpetada ja jagada — aiandusest käsitööni. **Puudusid ruum, aeg ja korraldus**, mis selle võimalikuks teeksid. Keegi ei oodanud, et raamatukogu kõike ise teeks.

Raamatukogu roll ei pidanud olema kõike ise pakkuda, vaid **anda kogukonnale ruum ja tugi**: vabatahtlike võrgustik, „Raamatukogu sõbrad“, kogukonna algatatud töötoad ja asjade raamatukogu.

Ükski neist kolmest ei olnud lähteülesandes. Kõik kolm tulid sellest, mida inimesed meile ütlesid. Mõni leid läks esialgse ootusega lausa vastuollu.

Viis sammast, mille järgi saab öelda ka "ei"

Kahes koosloometöötöas sõnastasime koos meeskonnaga raamatukogu uue rolli: **Vääna raamatukogust saab paindlikult avatud kogukonnaruum, mis seob inimesi kirjanduse ja üksteisega ning hoiab kohalikku ajalugu.**

Esialgu oli sambaid neli. Uuring näitas, et puudu on veel üks: **kogukonna ehitaja**. Kogukond ei ole selle raamatukogu sihtrühm, vaid kaasautor.

Sammastele lisasime kuus kogemuspõhimõtet: **ligipääsetav, teadlik, personaalne, koostöine, nähtav ja seintest välja ulatuv**. Iga põhimõtte juurde sõnastasime kontrollküsimused, mille järgi uusi ideid hinnata. Nii sai raamistikust tööriist, mis aitab otsustada, mida teha — ja millele öelda „ei“.

Kultuuri toetaja

Toob mitmekesist kultuurikogemust Väänasse.

Kirjandusega ühendaja

Seob igas vanuses inimesi neile olulise lugemisega.

Kohaliku ajaloo hoidja

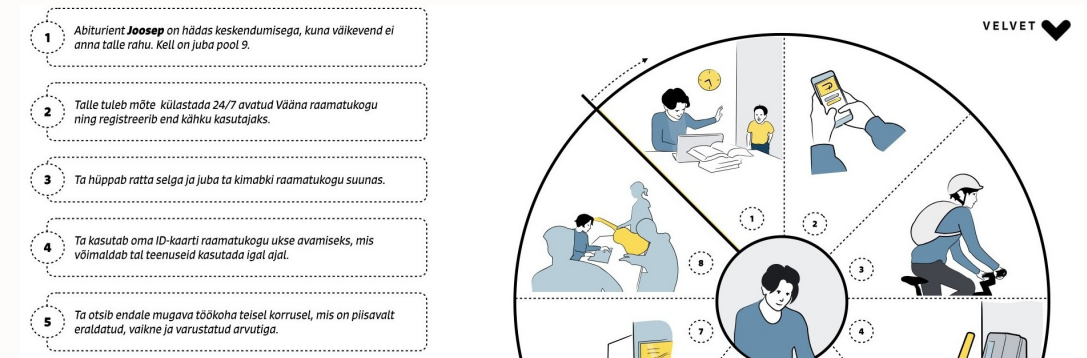
Hoiab ja aitab jagada kohalikku pärandit.

Elukestva õppe partner

Pakub õppimist kogukonna tegelike vajaduste järgi.

Kogukonna ehitaja

Loob ruumi ja programmi, mis toob inimesi kokku.

Kogemustekonnad aitasid kontrollida, mida iga samm inimese jaoks päriselt muudab. Näiteks abiturient Joosep vajab pärast kooli vaikset kohta.

Me ei piirdunud töötoaga. Me kutsusime kirjanikud külla.

Töötoas kuulsime, mida inimesed arvavad. See ei näita veel, kas nad päriselt kohale tulevad. Seepärast **korraldasime Vääna esimese autorifestivali elava prototüübina**: kaks autorit, miniraamatulaat ja kolm festivali sisse põimitud uurimistegevust. Ja siis vaatasime, kes tuleb.

Kohale tuli ka inimesi, kes raamatukogu tavaliselt ei kasutanud.

Jälgisime, millised formaadid inimesi kõnetavad, kuidas ruum suurema hulga puhul toimib ja kas kogukond on valmis ise panustama, kui selleks on koht. Tulemused jõudsid teenuseportfelli ja ruumiplaani.

Kontseptsiooni testisime ka kirjaliku küsitlusega. Vastajaid oli 33.

Küsisime teadlikult just nende ideede kohta, mis erinesid senisest rollist kõige rohkem. Tagasiside oli valdavalt positiivne. Alles pärast neid teste tegime ruumilahenduse lõplikud valikud.

Vääna esimene autorifestival, suvi 2024. Projekti käigus loodud elav prototüüp.

Ruumiplaan jõudis hanke lähteülesandesse

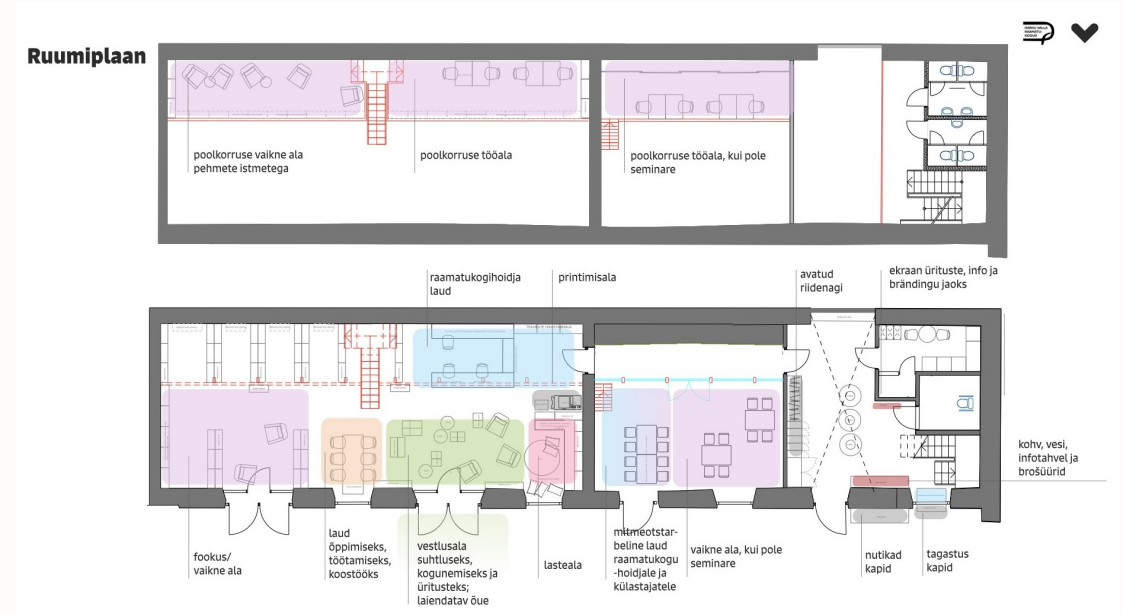
Töö tulemusena andsime kliendile üle **väärtuspakkumise, kogemuspõhimõtted, kuus personat ja teekonda, viiest osast koosneva teenuseportfelli, kolm ruumipaigutuse iteratsiooni, tujutahvlid ja materjalisoovitused.**

Ligipääsetavuse soovitusel ulatusid siseruumist parklast ukseni viiva teekatteni. Kõik see koondus 80-leheküljelisse eestikeelsesse aruandesse.

Ruumiplaan võeti ümberehituse hanke lähteülesande aluseks. Raamatukogu renoveeriti kahes etapis ja avati uuel kujul oktoobris 2025. Vald investeeris ehitusse ja sisustusse üle 830 000 euro; Kultuuriministeeriumi toetus oli 92 127 eurot.

„Ruumiplaan realiseeriti küllaltki lähedasena teenusedisaini projekti aruandes toodule.“

Harku Valla Raamatukogude direktor, august 2026

Ruumiplaan aruandest: tsoonid, riulikõrgused, iseteenindus, tagastuskapid, köök, seminariruum, lasteala ja poolkorruse tööala.

300 m²

kolmekordne pind võrreldes varasemaga

18 200

raamatut, mahutavus 25 000 üksust

5 aastat

renoveerimist kokku

Kõik ei ole veel valmis

Osa soovitusi on ellu viidud, osa käivitub sügisel ja osa ootab kolmandat etappi. Seepärast näitame eraldi, mis on valmis ja mis alles plaanis.

5120

laenutust 2026. aasta esimese 7,5 kuuga — 82% kogu 2025. aasta mahust

3976

külastust samal perioodil

1,29

laenutust külastuse kohta, aasta varem 0,96

2025. aasta võrdlus hõlmab tervet aastat ja ka ehitusperioodi.

Uuenenud raamatukogu on olnud avatud kümme kuud, seega on võrdlus veel esialgne. Laenutuste kasv on siiski selge.

„Raamatukogu ruum on mõnusalt kulgev — ruumi on nii lastele kui täiskasvanutele. Klientide tagasiside on alati positiivne. Märksõnad on ilus, soe, kutsuv.“

Harku Valla Raamatukogude direktor, august 2026

Tehtud	Ruumiplaan ja tsoonid — ehitatud aruande põhjal
Tehtud	Kolimine ligipääsetavale korrusele, ratastooliga läbitav maja
Tehtud	Laste- ja täiskasvanute ala moodustavad ühe tervikliku ruumi
Tehtud	ID-kaardiga ligipääsu tehniline valmidus
Tehtud	RFID-põhine iseteeninduslaenus ja automaatne tagastus, URRAM-i integratsioon
Tehtud	24/7 kasutatav väline pakikapp raamatute kättesaamiseks ja tagastamiseks
Tehtud	Kogukonnaköök ja kohvinurk
Tehtud	Seminari- ja näituseruum, töökaplid keskendumiseks
Tehtud	Muusikakogu ja kuulamisala, vinüülid, restaureeritud klaver
Tehtud	Kontserdid, näitused, kohtumised kirjanikega ning töötoad kokandusest ajalooni
Tehtud	Muuseumiöö koos mõisakooliga, tihedam koostöö külakogukonna eestvedajatega
Tehtud	Uued rollid: raamatukogu õpetaja, kuraator, publikuprogrammide juht
Sügisel	24/7 avatus käivitub; laupäevane lahtiolek alates septembrist
III etapp	Kohaliku ajaloo kogumine ja eksponeerimine mõttekeskusena
Ootab	Õueala, kõva teekate parklast ukseni, asjade raamatukogu

Seisu kinnitas direktor augustis 2026.

Üks ruum tööks, lugemiseks ja kohtumiseks

Samas ruumis toimuvad kirjandusõhtud, on vaikne lugemisnurk ja poolkorrusel tööala. Seda võimaldavad paindlikud tsoonid ja liigutatavad riiulid — ruumiplaani kaks kesket põhimõtet.

Kohtumine kirjanikuga.

Lugemistund lastele patjadel.

Perede ühine töötuba.

Ööraamatukogu juhend seinal.

Inimesed vahetusid. Töö jäi.

Projekt lõppes augustis 2024. Pärast seda vahetusid direktor, raamatukoguhoidja ja meeskond. Sellises olukorras kaob disainitöö kergesti sahtlisse.

Väänas ei kadunud. Aruanne jäi valla kodulehele kättesaadavaks ning uus direktor luges selle läbi juba kandideerimise ajal. Valminud ruum järgib ruumiplaani. Direktori arendusplaani — pikendatud avatus, laupäevane lahtiolek, kohaliku ajaloo keskus ja koostöö kooliga — kattuvad suuresti projekti soovitustega. Poolteist aastat hiljem nimetas vallavanem raamatukogu avamisel seda kogukonna südameks.

„Raamatukogu ei ole pelgalt koht, kus hoitakse raamatuid. See on kogukonna süda, teadmiste hoidla, vaikne varjupaik mõtisklemiseks ja ideede kohtumispaik.“

Erik Sandla, Harku vallavanem, avamisel 7. oktoobril 2025

Kasutajale

Raamatukogu, kuhu pääseb ratastooliga ja ilma trepil hingeldamata. Teenus on enamat kui laenutus: siin toimuvad kontserdid, näitused ja töötoad ning kasutada saab kogukonnakööki. Laenutuste arv kasvab. Kliendid kirjeldavad ruumi sõnadega „ilus, soe, kutsuv“ — just sellist kogemust projekt taotles.

Organisatsioonile

Otsustusraamistik pidas vastu juhivahetusele. Uued rollid jagasid seni ühe inimese kanda olnud tööd ning andsid vallale selgema aluse ressursside planeerimiseks.

Majanduslikult

830 000 euro suurusel investeeringul oli enne hanget selge kontseptsioon ja ruumiplaan. Iseteenindus võimaldab lahtiolekuaega pikendada ilma, et töötajate tööaeg peaks samas mahus kasvama.

Kogukonnale ja keskkonnale

Uut maja ei ehitatud. Sajandivanuse mõisahoone kasutuspind kasvas kolm korda ning ruum sai paindliku mööbli ja liigutatavad riiulid. Väänat külastatakse nüüd ka erialareisidel. Vääna lähteolukord on tuttav paljudele Eesti külaraamatukogudele.

Enne ruumi kujundamist leppisime kokku raamatukogu rolli. Just see järjekord hoiab töö elus ka siis, kui inimesed vahetuvad.